

Εφημερίδα Αναγεννητική Πνοή. Εκδότης Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος

Σοφία-Αλεξία Παπαζαφειροπούλου

Η εφημερίδα «Αναγεννητική Πνοή» κυκλοφόρησε από το 1994 έως το 2012 και ήταν τριμηνιαία. Ιδρυτής και εκδότης της ήταν ο Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος του Σωτηρίου, δικηγόρος, ο οποίος ήταν γέννημα-θρέμμα της Ανδρίτσαινας. Ο Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος πριν την ίδρυση της δικής του εφημερίδας υπήρξε υπεύθυνος σύνταξης της εφημερίδας «Ανδρίτσaina» από το 1973 έως το 1977, στην οποία έγραφε, επίσης, τη μόνιμη στήλη «Ο Ανδριτσάνος γράφει», ενώ ακόμα συνέβαλε και με άλλα άρθρα, χρονογραφήματα ή ποιήματα υπογράφοντας με το ψευδώνυμο «Αχιλλέας Παρράσιος» μέχρι -περίπου- και το 1993.

Η εφημερίδα «Αναγεννητική Πνοή», όπως επισημαίνεται στο κύριο άρθρο του πρώτου της φύλλου, το οποίο λειτουργούσε τρόπον τινά ως ιδρυτική της διακήρυξη, είχε δύο κύριους σκοπούς. Ο πρώτος, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, ήταν «να βοηθήσει την άλλοτε ακτινοβολούσα Ανδρίτσaina, την ιστορική πρωτεύουσα της Ολυμπίας να ξαναβρεί την παλαιά της αίγλη» και να συμβάλει στην αναγέννησή της μέσα από την εξιστόρηση σημαντικών γεγονότων και την ανάδειξη προσώπων που σφράγισαν ανεξίτηλα την ταυτότητα της περιοχής. Ως προς αυτόν τον σκοπό, ο συντάκτης της εφημερίδας προβάλλει ρητά το ιδεολόγημα ότι «η Ιστορία μπορεί να γίνει τόσο για συγκεκριμένες πόλεις ή περιοχές, όσο και για ολόκληρο το έθνος οδηγός προόδου και ξεκίνημα νέας σωτήριας πορείας». Όπως, επίσης, σημειώνεται, οι λαοί πεθαίνουν όταν ξεχνούν την ιστορία τους, εξ ου και η μελέτη του παρελθόντος προβάλλεται έντονα ως κινητήρια δύναμη για το μέλλον, καθότι βοηθά στην αποφυγή των λαθών των παρελθοντικών γενεών και στην ανάδειξη των θετικών προτύπων. Η διάσωση της ιστορικής μνήμης χαρακτηριζόταν, μάλιστα, ως κατεπείγουσα, εξαιτίας της αστυφιλίας, η οποία είχε ως επακόλουθο τη φθίνουσα οικονομική και δημογραφική πορεία της περιοχής. Για τον λόγο αυτόν, μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας διατυπώνονται συχνά ανησυχίες για τον μαρασμό της Ανδρίτσαινας και προτείνονται λύσεις για το πώς θα μπορούσε να αντιστραφεί αυτή η σταδιακή ερήμωση σε σχέση με την πολιτική και οικονομική συγκυρία της εποχής.

Δεύτερος σκοπός της εφημερίδας, σύμφωνα πάντα με το κύριο άρθρο στο πρώτο φύλλο της εφημερίδας «Αναγεννητική Πνοή», ήταν να αποτελέσει βήμα διαλόγου μεταξύ

των μελών της τοπικής κοινωνίας, προκειμένου αυτή να αφυπνιστεί και να δραστηριοποιηθεί σε σχέση με τα προβλήματα της εποχής του γράφοντος, ώστε τα μέλη της να αναλάβουν ευθύνη και να συμβάλουν στην υπέρβαση της παθογένειας και της ηθικής κρίσης που χαρακτηρίζει τη λειτουργία του δημόσιου βίου και του δημοκρατικού πολιτεύματος. Για τον λόγο αυτόν, η «Αναγεννητική Πνοή» επεδίωξε να λειτουργήσει ως δημοσιογραφικό όργανο που θα απηχούσε τη φωνή πρώτα των Ανδριτσάνων και στη συνέχεια ολόκληρης της Ολυμπίας, και θα σφυρηλατούσε την ενότητα των πατριωτών, την αδελφосύνη και την αλληλεγγύη. Στόχος της ήταν, ακόμα, να αποτελέσει μέσο προβολής των νέων, και κυρίως των μαθητών του Γυμνασίου της Ανδρίτσαινας που κοπιάζουν να σπουδάσουν και να σταδιοδρομήσουν.

Προκειμένου να εξυπηρετήσει η εφημερίδα «Αναγεννητική Πνοή» τον δεύτερο αυτόν σκοπό, κατέστη βήμα κατάθεσης προσωπικών μαρτυριών και ιστορικής μνήμης αλλά και σύσφιξης των μελών όχι μόνο της τοπικής κοινωνίας, αλλά και όσων κατάγονταν από την Ανδρίτσaina ή την ευρύτερη περιοχή και διέμεναν είτε στην Αθήνα είτε στην υπόλοιπη Ελλάδα είτε ακόμη και στο εξωτερικό, όπως βλέπουμε από τις σχετικές επιστολές που δημοσιεύονταν στις σελίδες της. Επιπλέον, στην εφημερίδα φιλοξενούνταν κείμενα που προέρχονταν από σημαντικούς ανθρώπους είτε του τόπου είτε ευρύτερα, όπως επί παραδείγματι οι: Γιάννης Αγγελόπουλος, Δημήτριος Χρονόπουλος, Σταθιώ Φωτεινού, Δημήτριος Μπογδανόπουλος, Ιωάννης Βορβίλας, Φαίδων Μπουμπουλίδης, Στάθης Δάγλαρης, Βασίλης Δερεχάνης, Νίκος Κωστόπουλος, Αριστείδης Μπαρούνης ή ο τότε Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος. Στα περισσότερα από τα κείμενα αυτά εντοπίζονται πολύτιμες πληροφορίες για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου (όπως για παράδειγμα στο κείμενο του αρχιτέκτονα Αργύριου Πετρονώτη για την αρχιτεκτονική του ναού του Επικουρίου Απόλλωνα), για την ιστορία σημαντικών τοπόσημων της περιοχής, όπως το Κοτρώνι, τα Σουληνάρια ή η Τρανή Βρύση, για τοπωνύμια, αλλά και για ήθη, έθιμα, στοιχεία της τοπικής κουλτούρας, τραγούδια, τοπικές παραδόσεις, τοπικές γιορτές όπως η γιορτή του Σπάρτου, τα αρχαία και τα σύγχρονα Λύκαια κ.λπ.

Σε ό,τι αφορά την ταυτότητα της εφημερίδας «Αναγεννητική Πνοή», ιδιαίτερα δηλωτικές είναι οι εικόνες και τα ρητά που χρησιμοποιεί στο λογότυπό της, τα οποία λειτουργούν ως σύμβολα αναπαράστασης των σημαντικότερων στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής. Εκατέρωθεν του τίτλου προβάλλεται σχέδιο της προτομής του ευεργέτη της περιοχής Χαράλαμπου Χριστόπουλου και μια φωτογραφία της επιγραφής που

είναι χαραγμένη στην Τρανή Βρύση με υπότιτλο «ταυτότητα της χώρας». Κάτω από αυτές τις φωτογραφίες αναγράφεται ο χαρακτηρισμός «Παρρασίων χώρα» που απαντά και στον Πausanias. Παράλληλα αναφέρεται ένα ποίημα του ίδιου του εκδότη, από τα πολλά που έγραφε, πάντα με θέμα την πολυαγαπημένη του γενέτειρα:

*Όσο ζω κι αναπνέω θα σκέπτομαι
κι απ' τα βάθη της ψυχής μου θα προσεύχομαι
για εκείνους που τ' αγκωνάρια ψηλά πελεκήσανε
και την πέτρινη Πολιτεία στέρεη την κτίσανε.*

*Και για τους ανεπανάληπτους ανθρώπους
-τους πρωτότυπους σ' ευγένεια και τρόπους-
που στις ώρας τα καλτερίμια περπατήσανε,
δράσανε, χορέψανε και τραγουδήσανε.*

Οι σκοποί που αναφέραμε προηγουμένως, δηλαδή η διάσωση της ιστορικής μνήμης της περιοχής και η τόνωση των μελών της τοπικής κοινωνίας, δεν διαφέρουν από το ευρύτερο πνεύμα του τοπικού Τύπου της εποχής εκείνης, όπως για παράδειγμα από τις κατευθυντήριες που εκφράζονται από την εφημερίδα «Ανδρίτσαινα». Η ιδιαίτερη οπτική, ωστόσο, που επιδιώκει να κομίσει η εφημερίδα «Αναγεννητική Πνοή», σε σχέση με άλλα αντίστοιχα δημοσιογραφικά όργανα της περιοχής, υπήρξε η έμφαση σε ζητήματα τοπικής και προφορικής ιστορίας. Η οπτική αυτή είναι ιδιαίτερα καίρια για την ταυτότητα της εφημερίδας και συνιστά τη σημαντικότερη συμβολή της στη διατήρηση της συλλογικής μνήμης του τόπου.

Αξίζει, μάλιστα, να τονιστεί ότι τα κείμενα που δημοσιεύονταν στην εφημερίδα με θέμα την ιστορία του τόπου βασίζονταν σε πρωτόλειο υλικό ιστορικών πηγών που ο ίδιος ο εκδότης της εφημερίδας εντόπιζε στο πλαίσιο της πρωτότυπης και εκτεταμένης μελέτης του, η οποία περιλάμβανε είτε την αρχειακή είτε βιβλιογραφική είτε ακόμη και επιτόπια έρευνα, ενώ ακόμα, πολλές φορές κατέφευγε και σε προφορικές συνεντεύξεις, διασώζοντας, έτσι τις μαρτυρίες σημαντικών ανθρώπων του τόπου πριν φύγουν από τη ζωή.

Η ιδιαίτερη και ανεκτίμητη συμβολή της εφημερίδας «Αναγεννητική Πνοή» στη διάσωση της συλλογικής ιστορικής μνήμης της Ανδρίτσαινας μπορεί να συνοψιστεί σε δύο

άξονες. Ο πρώτος αφορά στην ανάδειξη πτυχών της τοπικής ιστορίας της περιοχής, τόσο σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν, δηλαδή τον 19ο αιώνα ή την εποχή της Τουρκοκρατίας, όσο και σε σχέση με τη βυζαντινή περίοδο και την αρχαία περίοδο στην περιοχή.

Σε σχέση με τον πρώτο αυτόν άξονα, μία ιδιαίτερη ιστορική πτυχή, την οποία επιχείρησε να αναδείξει μέσα από την έρευνά του ο Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος, μέρος της οποίας δημοσίευε στην εφημερίδα του, ήταν η μακραίωνη ιστορία της περιοχής. Η ιστορία αυτή εξελίσσεται από την αρχαιότητα έχοντας ως σημείο αναφοράς το λατρευτικό κέντρο του Επικουρίου Απόλλωνα. Οι κάτοικοι από τις Βάσες της Φιγαλείας, κατά την αρχαιότητα, πραγματοποιούν οργανωμένο αποικισμό στην Κύπρο. Εξ ου και, όπως εντόπισε ο εκδότης της εφημερίδας κατά τη διάρκεια ταξιδιού του στην Κύπρο, απαντά και εκεί το τοπωνύμιο Βάσσα, το οποίο αναφέρεται σε κατάφυτη και δασώδη περιοχή. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι κάτοικοι της περιοχής διατηρούν επί αιώνες ζωντανή τη μνήμη της καταγωγής τους από την Πελοπόννησο. Έτσι, όταν κατά τη βυζαντινή περίοδο έρχονται αντιμέτωποι με επιδρομές, επιστρέφουν πάλι οργανωμένα στην περιοχή αυτή, φέρνοντας, μάλιστα, μαζί τους τη λατρεία του Αγίου Θεράποντα, ο οποίος, κατ' αναλογία του θεραπευτή Επικουρίου Απόλλωνα, έχει την ιδιότητα να θεραπεύει, ενώ ταυτόχρονα η λατρεία του λειτουργεί με αντίστοιχο τρόπο ως σημείο αναφοράς για την οργάνωση της πολιτιστικής κληρονομιάς της τοπικής κοινότητας. Σύμφωνα με την ιστορική παράδοση λοιπόν, το τοπωνύμιο Ανδρίτσaina προέρχεται από το «Ανδρίτζaina», δηλαδή την παραφθορά της κυπριακής εκδοχής του «Ανδρίκαινα», το οποίο χρησιμοποιείτο την παλαιά εποχή για να δηλώσει τη γυναίκα την οποία φώναζαν με το όνομα του συζύγου της, το οποίο προφανώς ήταν Ανδρέας.

Ο δεύτερος άξονας που μπορούμε να εντοπίσουμε σχετικά με τη συμβολή της εφημερίδας «Αναγεννητική Πνοή» ήταν η διάσωση σημαντικών πτυχών της καθημερινότητας των ανθρώπων των περασμένων γενεών. Στο πλαίσιο αυτό, ο Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος χρησιμοποιούσε πολλές φορές το γραμματειακό είδος του χρονογραφήματος. Τα χρονογραφήματά του, άλλοτε με δραματικό, άλλοτε με χιουμοριστικό και -σχεδόν πάντοτε- με συγκινητικό τρόπο, περιγράφουν εύγλωττα και παραστατικά πτυχές της ζωής των κατοίκων της Ανδρίτσαινας, όχι μόνο των «επώνυμων προσωπικοτήτων», αλλά και των απλών ανθρώπων της βιοπάλης.

Επιπλέον, αποσκοπώντας στη διάσωση της τοπικής ιστορίας, η «Αναγεννητική Πνοή» περιλάμβανε στις σελίδες της την ιστορία σημαντικών προσωπικοτήτων του παρελθόντος

που με το έργο τους συνέβαλαν τα μέγιστα στην πολιτιστική ζωή του τόπου, όπως ο Φιλικός Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος, ο διανοούμενος και μέγας δωρητής της Βιβλιοθήκης της Ανδρίτσαινας Κωνσταντίνος Αγαθόφρων Νικολόπουλος και ο ευεργέτης της περιοχής Χαράλαμπος Χριστόπουλος, την προτομή του οποίου είχε στο λογότυπο της εφημερίδας. Περιλάμβανε επίσης βιογραφίες Ανδριτσάνων που πολέμησαν σε πολέμους της εποχής, όπως οι Γεώργιος Κιουσόπουλος και Ιωάννης Σανήλος. Παράλληλα, μέσα από τις σελίδες της «Αναγεννητικής Πνοής» αναδείχθηκε η γενεαλογία σημαντικών οικογενειών του τόπου, όπως οι Αντωνόπουλοι και οι Ζαριφόπουλοι, αλλά και ο ρόλος σημαντικών προσωπικοτήτων της περιοχής που έζησαν την εποχή του γράφοντος, όπως ο πολιτικός Αθανάσιος Κανελλόπουλος, ο επίσης πολιτικός Βύρων Πολύδωρας, η ποιήτρια Έφη Αιλιανού, ο στρατιωτικός Γεώργιος Κανελλάκης, ο γυμνασιάρχης Ιωάννης Αγγελόπουλος, ο Ζαφείρης Γαλανόπουλος, ο ιερέας Παναγιώτης Τσιγουρής, ο καθηγητής Διεθνούς Δικαίου Δημήτριος Κωνσταντόπουλος, ο Βασίλης Καφίρης, ο Κωνσταντίνος Κυριλλόπουλος κ.ά.

Συνοψίζοντας, μέσω της εφημερίδας «Αναγεννητική Πνοή» ο Παναγιώτης Παπαζαφειρόπουλος κατόρθωσε να αφήσει ένα μεγάλης αξίας έργο, ένα αποθετήριο μνήμης, καθώς διέσωσε από τη λήθη πτυχές του τοπικής ιστορίας, οι οποίες συνήθως διαφεύγουν από την επίσημη ιστορική έρευνα και έχουν πλέον παρέλθει ανεπιστρεπτί. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ιστορικές πηγές που αναφέρονται στα κείμενα της εν λόγω εφημερίδας και των βιβλίων του εκδότη, χρησιμοποιήθηκαν συχνά και εκτεταμένα από μεταγενέστερους μελετητές της τοπικής ιστορίας της περιοχής.

Παρότι ο ο Παπαζαφειρόπουλος ήταν νομικός και όχι επαγγελματίας ιστορικός, ενώ η προσέγγιση που υιοθετεί για το παρελθόν είναι κατά κύριο λόγο ιστοριοδιφική, αξίζει να τονίσουμε ότι ακολουθεί, με έναν τρόπο αυθόρμητο, καίριες τάσεις που επικρατούν την ίδια εποχή στην ακαδημαϊκή ιστοριογραφία όσον αφορά στον εμπλουτισμό της επιστημονικής μεθοδολογίας της Ιστορίας. Πιο συγκεκριμένα, από τη δεκαετία του 1970 και εξής, με την επικράτηση των ρευμάτων κοινωνικής ιστορίας, αναδεικνύονται τάσεις όπως η «ιστορία από τα κάτω», η τοπική ιστορία και η προφορική ιστορία. Οι τάσεις αυτές αποσκοπούν στο να εμπλουτίσουν την ιστορική έρευνα με τα βιώματα και τις μαρτυρίες των καθημερινών ανθρώπων, οι οποίες δεν καταγράφονται σε επίσημες αρχειακές πηγές, αλλά φανερώνουν ενδιαφέρουσες και -συχνά- αθέατες πτυχές του ιστορικού γίγνεσθαι.

Από αυτήν την άποψη, τα κείμενα που δημοσιεύονται στην εφημερίδα «Αναγεννητική Πνοή», παρότι δεν ακολουθούν επιστημονική ιστορική μεθοδολογία,

συνιστούν ανεκτίμητη πηγή πληροφοριών και περιέχουν πολύτιμες ψηφίδες που μας επιτρέπουν να ανασυνθέσουμε την εικόνα του ιστορικού παρελθόντος της Ανδρίτσαινας και της ευρύτερης περιοχής. Η ανασύνθεση του ιστορικού παρελθόντος καθίσταται με αυτόν τον τρόπο καίρια προϋπόθεση για τη συλλογική αυτογνωσία των μελών της τοπικής κοινωνίας.